

РЕЦЕНЗИЯ НА ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЯ НА ТЕМА:
*„ОСОБЕНОСТИТЕ НА ЛИЧНОСТТА И ПРОФЕСИОНАЛНО
ОРИЕНТИРАНЕ В ПЕРИОДА НА ЮНОШЕСТВОТО“*

за придобиване на образователна и научна степен “доктор” в

Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки,

Професионално направление: 3.2 Психология;

по научна специалност

„Психология на труда и професионална психодиагностика“

Докторант: Слагяна Ангелкоска

Научен ръководител: доц. д-р Русанка Манчева

Рецензент: проф. д-р Станислава Стоянова

Докторската дисертация на Слагяна Ангелкоска свързва личностни особености и професионално ориентиране, което ще има за следствие по-голяма удовлетвореност от избраната професия и по-успешна професионална реализация. Това разкрива актуалността на избраната проблематика в областта на Трудовата психология и професионалната психодиагностика.

Дисертацията е организирана в 163 страници, които включват увод, три глави, обобщение, заключение, приноси, литература и приложения. Списъкът с литература съдържа 100 литературни източника.

В увода докторантката запознава с причините за избора на тематиката на дисертационния труд и нейната актуалност.

Теоретичната глава разглежда идеи за професионалната ориентация на личността, разгледани в историческия им контекст от древността до съвременността, като специално внимание е отделено на идеите за професионално ориентиране през XX в. Спецификите на професионалното ориентиране се проследяват във възрастов план при деца, ученици, юноши, младежи. Професионалното ориентиране има за цел избор на професия и се проследява чрез възрастови периодизации кога се случва това. Разглежда се структурата на професията, като се набляга на физиологични личностни компоненти и психологични характеристики на професията. Дефинира се понятието „професионална ориентация“. Проследяват се особености на професионалното ориентиране в периода на юношеството и професионално развитие на юношите. Разглежда се и професионалната идентичност в периода на юношеството и проблеми в нейното формиране. Представени са основни подходи в професионалното ориентиране през юношеството – медицински подход; училищен климат и училищна организационна култура; ролята на връстниците и семейството за избора на бъдеща професия, включително родителските стилове на възпитание; полови

различия при професионалната ориентация; подход при професионалното ориентиране, акцентирац на личностни особености. Специално внимание е отделено на спецификата на професионалното ориентиране при учениците в Република Македония.

Втора глава разглежда дизайна на изследването. Издигнати са 6 хипотези, от които едната е означена като основна, а останалите пет – само като хипотези. Считам, че при формулировката на хипотезите би трябвало да бъдат посочени и основанията за формулирането именно на такива хипотези, което би могло да се случи чрез обобщаване на теоретичните концепции. Така читателят ще се ориентира по-лесно в логиката на разсъждение в дисертационния труд и ще проличи по-очевидно компетентността на докторантката. Считам, че особено хипотеза 4 („Средният успех на юношите в Република Македония не е предпоставка в ориентацията им за избор на бъдеща професия“) изисква специално посочване на основанията за нейното формулиране, тъй като в теоретичната част на дисертационния труд докторантката заявява, че „За изборите голямо влияние оказват и индивидуални личностни фактори като: черти на характера, самоуважение, самооценка, родителски стил на възпитание, училищен успех и полова принадлежност“ (на стр. 5 от дисертационния труд), а също така докторантката заявява, че „...учениците получават информация, от учителите, за техния постигнат успех, укрепват самочувствието и вярата си в собствените си способности и възможности,

което подпомага професионалната им идентичност“ (на стр. 45 от дисертационния труд), както и след представянето на резултатите докторантката заявява „Изследвания на автори като Barrick, M.R., Mount, M.K. i Gupta, R. (Barrick, M.R., Mount, M.K. i Gupta, R 2003) показват, че оценката по определен предмет представлява добър критерий за търсенето на бъдеща професия“ (на стр. 137 от дисертационния труд), които твърдения на докторантката подсказват необходимостта от формулиране на различна от настоящата четвърта хипотеза в дисертационния труд. В теоретичната част докторантката не е посочила основания в подкрепа на така формулираната от нея четвърта хипотеза, за която резултатите показват, че се потвърждава. Докторантката не предлага обяснение за тези резултати, които разкриват, че средният училищен успех на изследваните учаци не е предпоставка в ориентацията им за избор на бъдеща професия.

Изследвани са 400 ученици в Република Македония на 15, 17 и 18 години. Считам, че социалните характеристики на изследваните лица (точка 3.1.) би трябвало да се представят не при резултатите от изследването, а по-рано - в точка 2.5. Изследвани лица, когато се описват изследваните.

Докторантката е използвала самооценъчни въпросници за целите на дисертационния труд - диференциално-диагностичен въпросник на Климов, въпросник NEO-Pi-R, въпросник за възпитателните нагласи на Ясмина Коѳопелич. Би трябвало да бъдат посочени данни за психометричните характеристики на използваните методики – най-малкото данни за тяхната

надеждност. Приложена е също анкета за събиране на социално-демографски данни, включително данни за учебната успеваемост. Статистическата обработка на данните е осъществена чрез прилагане на T-критерий, дисперсионен анализ и хи-квадрат анализ. Разбира се, докторантката е използвала и дескриптивна статистика като средни стойности и честоти за описание на получените резултати. Докторантката е изчислявала и размера на ефекта при прилагането на статистически методи за обработка на данните.

Резултатите са коректно представени в текст, таблици и графики. На места в дисертационния труд са допускани езикови грешки.

Докторантката е написала подробно обобщение и заключение, като проявява стремеж да обясни получените резултати, а не просто да ги констатира (с изключение на резултатите, свързани с четвъртата хипотеза). Изводи дали се потвърждава всяка хипотеза са поместени само при докладване на резултатите от изследването, но не и при обобщението и заключението на резултатите. Обобщението е фокусирано основно върху поставените задачи на дисертационния труд.

В Приложения са поместени използваните методики – така, както са били раздадени на изследваните лица в Република Македония.

Научните приноси са поместени в края на дисертационния труд и внушават уважително отношение към извършеното в дисертационния труд.

Докторантката съобщава за 5 свои публикации в автореферата към дисертационния труд.

В дисертацията се наблюдава липса на плагиатство.

Докторантката е провела оригинално изследване. Предлагам докторант Слагяна Ангелкоска да придобие образователната и научна степен „доктор“ по Психология на труда и професионална психодиагностика.

18.05.2018 г.

Рецензент:

Благоевград

проф. д-р Станислава Стоянова